

شناسایی راهبردهای گسترش پوشش اسلامی در دانشگاه

(مورد مطالعه دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان)

سیدمحمدحسین میری*

معصومه فروزانی**

چکیده

دانشگاه نهادی است که به نهادینه‌سازی فرهنگ حجاب کمک می‌کند؛ از این رو در این پژوهش راهبردهای مؤثر بر گسترش پوشش اسلامی در محیط دانشگاهی شناسایی شدند. این تحقیق با استفاده از تحلیل SWOT انجام شد. بدین جهت ۲۲۰ دانشجو به عنوان نمونه انتخاب شدند و طی پیمایشی پرسشنامه‌ای، داده‌ها جمع‌آوری و به کمک نرم‌افزار SPSS و بر مبنای تکنیک SWOT تحلیل شدند. بر پایه نتایج تحقیق، مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف پیش روی گسترش پوشش اسلامی در دانشگاه، «ترویج فرهنگ پوشش اسلامی توسط نهادهای مختلف موجود در دانشگاه» و «عدم وجود برنامه‌های آموزشی در رابطه با پوشش اسلامی در دانشگاه» بود. همچنین، مهم‌ترین فرصت‌های دانشگاه عبارت‌اند از: «خانواده‌هایی که پوشش اسلامی را رعایت می‌کنند بر رعایت پوشش اسلامی فرزندان آنها در دانشگاه اثر دارد» و «آموزش الگوهای مناسب پوشش اسلامی و ملی در قالب‌های جذاب و با کمک طراحان لباس از طریق رسانه‌های جمعی»؛ و مهم‌ترین تهدیدهای موجود «وجود الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای مؤثر در انتخاب مدل پوشش و آرایش ظاهر» و «تصور از پوشش اسلامی به عنوان مانعی برای فعالیت‌های اجتماعی و اشتغال زنان» می‌باشد. بر اساس همین تحلیل، راهبردهای تهاجمی، رقابتی، محافظه کارانه و تدافعی ارائه شدند. از جمله این راهبردها می‌توان به تدوین الگوهای پوششی برگرفته از محصولات به روز و منطبق با پوشش اسلامی در بازار، توسعه فرهنگ پوشش اسلامی از طریق حمایت از دانشجویان طراح و دوزنده پوشش‌های اسلامی در خوابگاه‌ها، تقویت الگوهای دانشجویی و یا پرسنلی در درون دانشگاه متناسب با پوشش اسلامی در دانشگاه ولو با تامین هزینه از طرف دانشگاه، و درخواست از خانواده‌ها برای نظارت بیشتر بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود اشاره کرد.

واژگان کلیدی: پوشش اسلامی، دانشجویان رشته کشاورزی، SWOT، حجاب.

* دکترای تخصصی، استادیار، استادیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان (نویسنده مسئول)
miri@asnrukh.ac.ir

** دکترای تخصصی، دانشیار، دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان
m.forouzani@yahoo.com

تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۳/۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۲۵

۱. مقدمه

حجاب، از ارزش‌های بنیادین جامعه اسلامی است که رعایت آن به تربیت انسان‌های سالم و عاری از ناهنجاری‌های روانی و رفتاری منجر می‌شود (صادقیان و ساجدی، ۱۳۹۴، ص ۷). در پرتو رعایت این نمود فرهنگی است که زمینه رشد و تکامل زن و مرد در عرصه‌های مختلف فراهم شده، علائق خانوادگی استحکام یافته، حضور سالم و کارآمد زنان در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ضمانت می‌شود (پیشوایی و رضایی، ۱۳۸۶، ص ۹). فاضلیان در پژوهشی (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که نوع پوشش مناسب و میزان پوشیدگی خوب زنان، امنیت اجتماعی را ارتقا می‌دهد.

امروزه، حجاب به‌عنوان الزام اجتماعی و بخش جدایی‌ناپذیر هویت، از جامعه در برابر تباهی و فساد محافظت می‌کند (متانی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳۸). به دلیل اهمیت این موضوع، جامعه‌پذیری و آشنایی فرد با مفهوم و معنای پوشش اسلامی اصولاً از خانواده شروع شده و پس از آن در مدرسه ادامه می‌یابد. سپس این فرایند توسط رسانه‌ها، به‌وسیله تدوین برنامه‌های خاص برای نوجوانان و جوانان و ساخت فیلم‌ها و برنامه‌های تلویزیونی ادامه می‌یابد (فرمehنی‌فراهانی، ۱۳۹۵، ص ۹۰). با این وجود، نگرش نسبت به پوشش و حجاب در طی دوران زندگی بشر مفاهیم مختلفی داشته است به‌گونه‌ای که در دو قرن گذشته الگوی پوشش از منظر جامعه‌شناسی نشانه موقعیت اجتماعی بوده؛ اما در قرن حاضر آنچه در قالب مُد پوشیده می‌شود، به‌معنای نوعی ایده بدن‌محوری و یسب هویت (فردی و نه جمعی) است. جوانان، علاوه بر تابعیت از بازار توده‌ای در زمینه مصرف‌یالا، در تریب و ابداع سبب‌های نو در بازار مصرفی بیشترین تغییرات و تأثیرات را بر جا می‌گذارند. آنها قادرند نمادهای رایج و قالبی را شسته و ایده‌های نمادین خود را براساس معنای متفاوت همگرایی یا واگرایی با فرهنگ جامعه به‌کار گیرند (نبوی و شهریاری، ۱۳۹۱). در همین راستا، رواج لباس‌های غیراسلامی، سبب عادی شدن مصرف این‌گونه لباس‌ها در سطح جامعه می‌شود تا آنجا که، مرور زمان ضمن کاهش سطح حجاب و پوشش اسلامی جامعه، آرمان‌های ذهنی و باورهای مذهبی افراد جامعه نیز نسبت به مرزها و حریم‌های فرهنگ حجاب و عفاف تضعیف می‌شود و سطح اثرپذیری افراد جامعه از فرهنگ مصرف‌گرایی به دلیل تنوع گسترده این‌گونه لباس‌ها، افزایش می‌یابد (علوی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۱). ازاین‌رو به نظر می‌رسد مطالعات انجام شده ضرورت بحث نهادینه‌سازی حجاب در جوامع دینی را آشکار ساخته باشد. یکی از جایگاه‌هایی که می‌تواند بستر مناسبی برای نهادینه‌سازی فرهنگ پوشش صحیح باشد، نهاد تعلیمی و تربیتی دانشگاه است. به دلیل نقش با اهمیت دانشگاه در این زمینه، مسئله اساسی این

تحقیق آن است که چه عوامل و راهبردهایی در دانشگاه برای گسترش فرهنگ درست پوشی وجود دارد و چگونه می‌توان با تقویت آنها، فرهنگ حجاب را نهادینه کرد. در یک نگاه کلان، دانشگاه محیطی بریده از جامعه نیست و هر آنچه که مایه گسترش حجاب در متن جامعه است، می‌تواند به روزافزونی حجاب در دانشگاه کمک کند. اما نکته مهم این است که متولیان دینی چه در مساجد و چه در مدارس و دانشگاه‌ها چگونه و چقدر بدان می‌پردازند؟

۲. عوامل بازآفرینی و گستره‌بخشی حجاب

روشن است که حجاب برای فرهنگ‌سازی و نهادینه شدن به عواملی نیازمند است؛ بخشی از این نهادینه‌سازی به توصیه‌های دینی مرتبط است؛ به گونه‌ای که حجاب و عفاف در دین مبین اسلام برای حفظ فرد و جلوگیری از انحرافات که رعایت نکردن پوشش صحیح است، برنامه‌ای ارائه داده که شامل همگان، اعم از مرد و زن است (فتاحی‌زاده، ۱۳۷۳، ص ۴۵).

عامل دیگر نهادینه‌سازی حجاب و عفاف، معطوف به نقش دولت‌های اسلامی است. آنان در مقابل راهبرد رواج کالاها و لباس‌های غیراسلامی توسط رسانه‌های بیگانه، چه اندازه نسبت به خط‌مشی‌های کارآمد به منظور سرمایه‌گذاری و بازارسازی برای تشویق به استفاده از محصولات مرتبط با فرهنگ بومی حجاب و عفاف حساسیت نشان داده و می‌کوشند تا از طریق ترویج مصرف کالاهای بومی، روحیه پابندی اعضای خانواده و در نهایت افراد جامعه به مراعات حجاب و عفاف تقویت شود (علوی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۹). بنابراین، ایجاد فرهنگ حجاب، نیازمند نهادینه‌سازی باورهای درست و فرهنگ‌سازی دقیق است (خوش‌فر و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۴۷).

عامل سوم و دخیل در این حوزه، نهادهای تعلیمی مانند دانشگاه است که مسئولیت تعلیم و تربیت اجتماعی جوانان جامعه را برعهده دارد؛ به گونه‌ای که در صورت بروز برخی آسیب‌ها، خود می‌تواند یکی از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و تداوم انواع رفتاری‌های اخلاقی و اجتماعی باشد. (مولایی و یوسف‌وند، ۱۳۹۳، ص ۳۶). بلکه اساساً دانشگاه یکی از عمده‌ترین بسترهای فرهنگ‌سازی است و نقش آن در شکل دادن شخصیت اخلاقی جوانان در کنار آموزش و پرورش مؤثر است (رهبر، ۱۳۹۳). بنابراین پژوهش درباره حجاب و فرهنگ‌سازی معطوف به آن در حیطه دانشگاه می‌تواند برای کل جامعه مثمرتر باشد.

همچنین می‌توان گفت چهارمین عامل مؤثر در این حوزه، تعهد عملی فرد نسبت به حجاب در ابعاد سه‌گانه دانشی، بینشی و رفتاری است (شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۲۴)؛ به گونه‌ای که در تمایل فرد به پوشش مناسب، عوامل متعددی چون خانواده، نزدیکان، دوستان، معلمان و گروه همسالان بسیار دخیل‌اند.

پنجمین عامل تأثیرگذار در این حوزه، پاداش و مجازاتی است که در صورت انجام یا عدم انجام آن رفتار در نظر گرفته می‌شود. این عامل به نوع مواجهه مبلغان حجاب، آن هم در همه سطوح اشاره دارد که چگونه در جامعه با موافقان و مخالفان عملی حجاب رفتار می‌شود. همچنین الگوهای ارائه شده توسط رسانه‌ها، تجربه گذشته فرد از رعایت حجاب، سرمایه فرهنگی خانواده و سبک زندگی افراد از دیگر عوامل مؤثر در پذیرش و گسترش حجاب است (شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۴). پژوهشگران حوزه حجاب، عوامل مؤثر در نهادینه‌سازی این ارزش اسلامی و ملی، در تلاش‌های علمی و پژوهشی خود، توجه بدان را واکاوی کرده که اینک به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌شود.

یک) نخعی (۱۳۸۵) عوامل مؤثر بر پوشش زنان را به دو دسته عوامل درونی و بیرونی تقسیم‌بندی کرده است: عوامل درونی شامل اشتیاق به پسندیدگی و تحسین‌برانگیزی، عقده حقارت، آشنایی با دنیای مردان، ضعف حیا، هوس، ضعف ایمان و عدم آگاهی نسبت به احکام دین، و عوامل بیرونی دربرگیرنده الگوهای ناهنجار، خانواده، اقلیت‌های دینی، تأثیر سوء عوامل فاسد، ضعف غیرت مردان، بحران اقتصادی، فساد اداری، سینما، تلویزیون، مطبوعات، مدگرایی، خودباختگی، استعمار، ازدواج و سختگیری بیش از حد می‌باشند.

دو) منصوری (۱۳۸۷) عوامل افسردگی شخص، اختلافات خانوادگی، میزان استفاده از ماهواره، تحصیلات، رفاه اقتصادی، میزان شدت برخورد، جهانی شدن، تأهل، سیاسی کردن حجاب، میزان یارانه واریز شده به حساب، درونی شدن حجاب، امنیت اجتماعی، سینما و برنامه‌های تلویزیونی را بر میزان رعایت حجاب و عقاف مؤثر می‌داند.

سه) نیلچی‌زاده (۱۳۸۹)، نیز میزان اطلاع از احکام دین، میزان عضویت در تشکل‌های اسلامی، تأهل، میزان الگوبرداری از مادر، سطح پوشش در میان همسالان، سن و تحصیلات را بر میزان رعایت حجاب فرد اثرگذار می‌داند.

چهار) بهرام‌زاده و لطفی (۱۳۹۰) پنج متغیر اصلی مؤثر بر بدحجابی بین جوانان را شامل کاهش حساسیت خانواده‌ها درباره نوع پوشش فرزندان، کاهش آگاهی مردم از مفاهیم حجاب، تلقی حجاب به‌عنوان محدودیت در روابط اجتماعی، تحریف مفاهیم حجاب در جامعه و عدم تبلیغ و آموزش مناسب حجاب در رسانه‌ها می‌دانند.

پنج) در مطالعه خواجه‌نوری و همکاران (۱۳۹۱)، عواملی مانند هویت مذهبی، سبک زندگی مذهبی، تصور از بدن، مدیریت بدن، فناوری اطلاعات، فعالیت‌های ورزشی و موسیقایی، سبک مشارکتی و سبک فراغتی جدید بر میزان گرایش به حجاب مؤثر شناخته شدند.

شش) پژوهش رستگار و همکاران (۱۳۹۱)، نیز نقش پررنگ استفاده از ماهواره و اینترنت در سبک کنش ارزشی دینی و سکولار را نشان می‌دهد؛ بدین ترتیب که با افزایش ساعات مصرف با هدف تفریح و سرگرمی، کنش دینی نسبت به حجاب، کاهش و کنش ارزشی سکولار نسبت به آن افزایش می‌یابد.

هفت) اما به‌طور ویژه افسری (۱۳۹۱) در بررسی خود پیرامون عوامل مؤثر بر ارتقاء سطح حجاب و عفاف در دانشگاه به این نتایج دست یافته که عواملی همچون تعمیق باورها و ارزش‌های دینی از قبیل پایبندی به اجرای احکام الهی و تقویت کنترل درونی و پرورش پاکدامنی، رعایت پوشش و حفظ ظاهری (آرایش نکردن) توسط کارکنان و اساتید به‌عنوان الگوهای عملی دانشجویان، توجه به تأمین و غنی‌سازی اوقات فراغت دانشجویان، مشارکت دانشجویان در برنامه‌ها، مراسمات، جشن‌ها و برنامه‌های فرهنگی دانشگاه، تسریع و تسهیل امر ازدواج دانشجویان و آشنا کردن آنان نسبت به برگزاری ازدواج کم‌هزینه در ارتقا سطح حجاب و عفاف مؤثر است.

چنان‌که بررسی پیشینه مطالعاتی موجود نشان می‌دهد، عوامل مختلفی بر گرایش به حجاب و پوشش اسلامی در بین اعضای جامعه به‌ویژه جوانان مؤثرند. این عوامل را می‌توان در یک دسته‌بندی کلی به عواملی که ریشه در درون خانواده دارند و عواملی که ریشه آنها به جامعه و نهادهای اجتماعی باز می‌گردد، تقسیم کرد. دانشگاه هم به‌عنوان یک نهاد اجتماعی پذیرای دانشجویانی است که در خانواده‌هایی با زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مختلف پرورش یافته‌اند. بنابراین بخشی از فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی متأثر از شرایط خانوادگی دانشجویان و بخش دیگر آن به کارایی نهاد اجتماعی، یعنی دانشگاه ارتباط دارد.

۳. روش پژوهش

اساس این پژوهش بر مبنای روش برنامه‌ریزی استراتژیک و با استفاده از تکنیک SWOT است. به‌طورکلی، در سیر تکاملی تکنیک SWOT سه مرحله گزارش شده است که شامل: ۱. تدوین تکنیک‌هایی که به سنجش نقاط قوت و ضعف درونی سیستم پرداخته‌اند؛ ۲. تدوین تکنیک‌هایی که به تحلیل تهدیدات و فرصت‌های محیط خارجی سیستم توجه داشته‌اند و ۳. تدوین تکنیک سوات که به تعامل و هماهنگ‌سازی این دو دسته متغیر داخلی و خارجی می‌پردازد (گلکار، ۱۳۸۴). در همین راستا برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به سنجش نقاط قوت و ضعف درونی و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای بیرونی از روش کمی پیمایش استفاده شده است. دانشجویان

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان به‌عنوان جامعه آماری مدنظر بوده‌اند که مجموع دانشجویان همه مقاطع تحصیلی دانشگاه یاد شده در سال ۱۳۹۸، ۱۲۲۰ نفر بوده و نمونه‌گیری پژوهش (با دامنه ۲۲۰ نفر) با استفاده از روش تصادفی ساده بوده است. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه‌ای که براساس مدل SWOT تنظیم شده بود، استفاده شد. گویه‌های نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها با استفاده از مرور منابع و مطالعات کتابخانه‌ای و همچنین مشاهدات میدانی تدوین شدند. این پرسشنامه علاوه بر بخش سنجش ویژگی‌های فردی دانشجویان، دارای چهار بخش مبتنی بر مدل SWOT به صورت مجزا بود که دیدگاه دانشجویان در زمینه اهمیت هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای گسترش حجاب و پوشش اسلامی در محیط دانشگاه و سپس وضعیت موجود هر یک از این عناصر در دانشگاه پرسیده شد. تعداد ۹ گویه برای هر یک از عناصر ماتریس SWOT یعنی نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به‌کار گرفته شد. برای تحلیل فضای بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) و فضای درونی (نقاط قوت و ضعف) مؤثر بر گسترش حجاب و پوشش اسلامی، ۹ فرصت در مقابل ۹ تهدید بیرون از دانشگاه و ۹ نقطه قوت در مقابل ۹ نقطه ضعف محیط درونی دانشگاه قرار داده شد (سواری و همکاران، ۱۳۹۹) و برای بررسی اهمیت هر موضوع از دانشجویان نظرخواهی شد. روایی پرسشنامه به تأیید اساتید فن در دانشگاه رسید. برای سنجش پایایی سنجش پایایی سنجش پایایی پرسشنامه، یک مطالعه پیش‌راهنما از یک نمونه ۳۰ نفری از دانشجویان انجام گرفت. ضریب آلفای کرونباخ در قسمت سنجش میزان اهمیت برای نقاط قوت (۰/۸۶)، نقاط ضعف (۰/۷۲)، فرصت (۰/۸۹) و تهدیدها (۰/۸۵) به دست آمد. تحلیل داده‌ها پس از کدگذاری و ورود آنها به نرم‌افزار SPSS براساس روش تحلیل SWOT انجام شد.

برای انجام تحلیل SWOT در این مقاله ابتدا عوامل داخلی / خارجی در قالب نقاط قوت / ضعف و فرصت‌ها / تهدیدها پیرامون موضوع پژوهش با مطالعه منابع و مشاهدات در دانشگاه شناسایی شدند، سپس با استفاده از پرسشنامه از پاسخگویان خواسته شد تا بر مبنای میزان تأثیر یا اهمیت آنها در زمینه موضوع پژوهش از صفر تا ۵ امتیاز دهند. شکل تغییر یافته این اعداد در جدول یافته‌ها تحت عنوان میانگین وزنی نشان داده شده‌اند. میانگین‌های وزنی داده شده توسط پاسخ‌گویان سپس بر مبنای ۱ تا صفر به ترتیب به معنای با اهمیت‌ترین و کم‌اهمیت‌ترین برده شدند و در جدول یافته‌ها با عنوان اهمیت نسبی نشان داده شده‌اند. بدین ترتیب وزن هر یک از اجزای عوامل داخلی و خارجی به دست می‌آید. هر چقدر وزن بیشتر باشد، تأثیر آن عامل بر گسترش حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه بیشتر خواهد بود. لازم به ذکر است که مجموع ستون اهمیت

نسبی عوامل، یک است. در مرحله بعد، وضعیت موجود هر یک از عوامل در دانشگاه که از طریق پرسشنامه از پاسخگویان پرسیده شده است، تحت عنوان شدت در جدول یافته‌ها آورده شده که براساس نظر پاسخگویان در مورد هر عامل، امتیازی از ۱ (بسیارضعیف) تا ۵ (بسیارخوب) دریافت کرده است. برای نقاط ضعف و عوامل تهدید، این مقادیر به صورت منفی اعمال می‌شود. در مرحله بعد حاصل ضرب اهمیت نسبی در شدت هر عامل به‌عنوان ضریب نهایی با امتیاز وزنی آن عامل به دست آمد. در صورتی که جمع ضرایب نهایی (با در نظر گرفتن علامت جبری) کمتر از صفر باشد، تحلیل نشان می‌دهد که برای محیط داخلی، نقاط ضعف بر نقاط قوت غلبه دارند و برای محیط خارجی، تهدیدها بر فرصت‌ها غلبه دارند و برعکس.

برای تحلیل SWOT، چهار مرحله دنبال شد که به ترتیب در بخش‌های جداگانه آورده شده‌اند: ۱. تحلیل وضعیت موجود براساس عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها)، ۲. تحلیل وضعیت موجود براساس عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها)، ۳. شناسایی فضای کلی با ارزیابی و تعیین اهمیت عوامل درونی و بیرونی، ۴. تدوین راهبردها براساس تشکیل ماتریس SWOT. بدین ترتیب که پس از تحلیل عوامل داخلی و خارجی، نقاط قوت داخلی در مقابل فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی و همچنین نقاط ضعف داخلی در مقابل فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی قرار داده شد. پس از آن، استراتژی‌ها یا راهبردهای مناسب جهت بهبود و گسترش حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه در چهار دسته راهبردهای SO (تهاجمی)، ST (رقابتی / متنوع‌سازی)، WO (محافظه‌کارانه) و WT (تدافعی) ارائه گردید. چنان‌که از نام راهبردها برمی‌آید، راهبرد تهاجمی (SO) بر نقاط قوت و فرصت‌ها تمرکز دارد؛ راهبرد رقابتی (ST) با تمرکز بر نقاط قوت داخلی و تهدیدهای بیرونی به دنبال کاهش تهدیدها است؛ راهبرد محافظه‌کارانه (WO)، به دنبال بهره‌گیری از فرصت‌ها به‌منظور کاهش نقاط ضعف درون سیستم است و بالاخره راهبرد تدافعی (WT) که هم نقاط ضعف و هم تهدیدهای بیرونی را مدنظر دارد، به دنبال تقویت سیستم و رفع نقاط ضعف و تهدیدها است.

۴. یافته‌ها

الف) تحلیل وضعیت موجود براساس عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها)

یافته‌های حاصل از تحلیل وضعیت موجود براساس عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) در جدول ۱ ارائه شده است. این یافته‌ها بیانگر آن است که از نظر دانشجویان مورد مطالعه، مهم‌ترین فرصت‌های پیش روی دانشگاه برای گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی از این قرار است:

یک) «خانواده‌هایی که پوشش اسلامی را رعایت می‌کنند، بر رعایت فرهنگ و پوشش اسلامی فرزندان آنها در دانشگاه اثر دارد (امتیاز نهایی = ۰/۲۸۲)».

دو) «آموزش الگوها و مدل‌های مناسب پوشش اسلامی و ملی در قالب‌های جذاب و تأثیرگذار با کمک کارشناسان و طراحان لباس از طریق رسانه‌های جمعی در این امر مؤثر است (امتیاز نهایی = ۰/۲۶۹)»

سه) «نظارت داشتن خانواده بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود نیز در گسترش فرهنگ حجاب تأثیرگذار است. (امتیاز نهایی = ۰/۲۶۶)» اما مهم‌ترین تهدیدهای پیش‌روی دانشگاه در حوزه حجاب: یک) «وجود الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای مؤثر در انتخاب مدل پوشش و آرایش ظاهر نقش منفی در گسترش حجاب دارد. (امتیاز نهایی = ۰/۳۳۱-)» دو: «تصور از پوشش اسلامی به‌عنوان مانعی برای فعالیت‌های اجتماعی و اشتغال زنان در جامعه می‌تواند مانعی بر سر راه گسترش حجاب باشد. (امتیاز نهایی = ۰/۲۴۹-)» سه: «وجود الگوها و مدل‌های اینترنت مؤثر در انتخاب آرایش و مدل لباس در این زمینه دخیل و مؤثر است. (امتیاز نهایی = ۰/۲۲۵-)»

نتیجه آن که مجموع ضریب نهایی یعنی عدد ۰/۲۵۴ - نشان می‌دهد، در زمینه گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه، تهدیدهای بیرون از دانشگاه بر فرصت‌های بیرونی موجود، چیرگی دارند.

جدول ۱: خلاصه تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها)

فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T)	میانگین وزنی	اهمیت نسبی	شدت	ضریب نهایی
O ₁ : الگوگیری از برنامه‌های تلویزیونی ملی در مدل لباس‌های خود	۳/۸۵	۰/۰۳۸۵	۳/۵۰	۰/۱۳۴
O ₂ : بالاتر بودن امنیت اجتماعی افراد دارای پوشش اسلامی در داخل و خارج از دانشگاه	۶/۴۷	۰/۰۶۴۷	۴	۰/۲۵۸
O ₃ : خانواده‌هایی که پوشش اسلامی را رعایت می‌کنند بر رعایت فرهنگ و پوشش اسلامی فرزندان آنها در دانشگاه اثر دارد	۷/۸۲	۰/۰۷۸۲	۳/۶۱	۰/۲۸۲
O ₄ : جلب توجه افکار عمومی و ایجاد حساسیت اجتماعی نسبت به پوشش اسلامی توسط برنامه‌های تلویزیونی با طرح نظرات موافق و مخالف در رابطه با پوشش اسلامی	۴/۰۲	۰/۰۴۰۲	۳/۸۲	۰/۱۵۳
O ₅ : گسترش پوشش اسلامی توسط رسانه‌ها از طریق بیان ارزش‌های مرتبط با حجاب در قالب تدوین برنامه‌های خاص	۴/۶۶	۰/۰۴۶۶	۲/۶۶	۰/۱۲۳
O ₆ : گسترش فرهنگ پوشش اسلامی توسط رسانه‌ها از طریق تصحیح باورها و گرایش‌های غلط اجتماعی	۳/۲۸	۰/۰۳۲۸	۳/۲۲	۰/۱۰۵
O ₇ : آموزش الگوها و مدل‌های مناسب پوشش اسلامی و ملی در قالب‌های جذاب و تأثیرگذار با کمک کارشناسان و طراحان لباس از طریق رسانه‌های جمعی	۶/۰۸	۰/۰۶۰۸	۴/۴۳	۰/۲۶۹

ضریب نهایی	شدت	اهمیت نسبی	میانگین وزنی	عوامل خارجی فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T)
۰/۲۶۶	۳/۹۹	۰/۰۶۶۹	۶/۶۹	O _۸ : نظارت داشتن خانواده بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود
۰/۱۱۷	۲/۶۳	۰/۰۴۴۷	۴/۴۷	O _۹ : وجود محصولات منطبق با پوشش اسلامی در بازار
۱/۷۰۷	-	-	-	جمع کل
-۰/۲۴۹	-۳/۲۱	۰/۰۷۷۸	۷/۷۸	T _۱ : تصور از پوشش اسلامی به‌عنوان مانعی برای فعالیت‌های اجتماعی و اشتغال زنان در جامعه
-۰/۳۳۱	-۴/۹۶	۰/۰۶۶۸	۶/۶۸	T _۲ : وجود الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای مؤثر در انتخاب مدل پوشش و آرایش ظاهر
-۰/۲۲۵	-۳/۱۲	۰/۰۷۲۳	۷/۲۳	T _۳ : وجود الگوها و مدل‌های اینترنت مؤثر در انتخاب آرایش و مدل لباس
-۰/۲۰۹	-۳/۷۵	۰/۰۵۵۸	۵/۵۸	T _۴ : وجود الگوها و مدل‌های زنده رایج در بین جوانان جامعه مؤثر در انتخاب پوشش و آرایش خود
-۰/۱۷۴	-۳/۰۴	۰/۰۵۷۴	۵/۷۴	T _۵ : الگوگیری کارگاه‌های تولیدی پوشاک از مدل‌های غربی مغایر با پوشش اسلامی
-۰/۲۰۳	-۴/۴۰	۰/۰۴۶۳	۴/۶۳	T _۶ : حاکم شدن نگرش نفی نسبت به پوشش اسلامی و افراد دارای پوشش اسلامی در جامعه
-۰/۲۰۲	-۴/۳۶	۰/۰۴۶۵	۴/۶۵	T _۷ : تمایل به زیبایی‌طلبی در بین جوانان جامعه و استفاده از پوشش و آرایش افراطی
-۰/۱۵۵	-۳/۳۵	۰/۰۴۳۶	۴/۳۶	T _۸ : گران بودن قیمت خرید پوشاک اسلامی در بازار نسبت به پوشاک‌های رایج و ارزان قیمت‌تر
-۰/۲۱۳	-۳/۵۶	۰/۰۶۰۱	۶/۰۱	T _۹ : محدودیت فعالیت زنان دارای پوشش اسلام در جامعه
-۱/۹۶۱	-	-	-	جمع کل
-۰/۲۵۴*	-	۱	۱۰۰	مجموع فرصت‌ها و تهدیدها

* اگر جمع ضرایب نهایی بزرگ‌تر از صفر باشد، فرصت‌ها حایمند و اگر جمع ضرایب نهایی کمتر از صفر باشد، تهدیدها حایمند.

ب) تحلیل وضعیت موجود براساس عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها)

براساس یافته‌های مندرج در جدول شماره ۲ از نظر دانشجویان، نقاط قوت موجود در دانشگاه برای تقویت و گسترش حجاب عبارت‌اند از: یک) «ترویج فرهنگ پوشش اسلامی توسط نهادهای مختلف موجود در دانشگاه (امتیاز نهایی=۰/۲۹۲)»؛ دو) «وجود قوانین معین در دانشگاه در جهت تعیین حدود پوشش دانشجویان (امتیاز نهایی=۰/۱۹۸)»؛ سه) «تشویق دانشجویان دارای پوشش اسلامی در مراسم‌های مختلف دانشگاه (امتیاز نهایی=۰/۱۹۰)» و نیز در میان نقاط ضعف موجود در دانشگاه که می‌تواند مانعی بر سر گسترش حجاب باشد عبارت‌اند از: یک) «عدم وجود برنامه‌های آموزشی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی در دانشگاه (امتیاز نهایی=۰/۲۶۶-)»؛ دو) «عدم وجود لباس فرم خاص در دانشگاه (امتیاز نهایی=۰/۲۳۰-)»؛ سه) «عدم اجرای قوانین

دانشگاهی موجود در رابطه با نوع پوشش توسط دانشگاه (امتیاز نهایی = $0/227$) (چهار) «زندگی دور از خانواده دانشجویان در خوابگاه و نبود نظارت خانواده بر انتخاب نوع پوشش آنها (امتیاز نهایی = $0/225$)».

گفتنی است مجموع ضریب نهایی، عدد $0/248$ - نشان می‌دهد که در زمینه گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه، نقاط ضعف درونی بر نقاط قوت درون دانشگاه چیرگی دارند.

جدول ۲. نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها)

ضریب نهایی	شدت	اهمیت نسبی	میانگین وزنی	عوامل داخلی نقاط قوت (S) و نقاط ضعف (W)
۰/۱۸۰	۳/۰۱	۰/۰۶۰۱	۶/۰۱	S ₁ : وجود نیروهای انتظامات موظف به برخورد با دانشجویان بدحجاب در دانشگاه
۰/۱۶۳	۴/۲۵	۰/۰۳۸۵	۳/۸۵	S ₂ : توجه اساتید دانشگاه به دانشجویان دارای پوشش اسلامی و تشویق آنها در رعایت پوشش اسلامی
۰/۱۶۳	۳/۲۵	۰/۰۴۲۸	۴/۲۸	S ₃ : وجود اساتید با پوشش مناسب به‌عنوان الگوهای دانشجویان
۰/۱۸۸	۳/۳۲	۰/۰۵۶۷	۵/۶۷	S ₄ : اجباری نمودن پوشش اسلامی در دانشگاه
۰/۲۹۲	۴/۶۶	۰/۰۶۲۸	۶/۲۸	S ₅ : ترویج فرهنگ پوشش اسلامی توسط نهادهای مختلف موجود در دانشگاه
۰/۱۹۸	۲/۹۹	۰/۰۶۶۳	۶/۶۳	S ₆ : وجود قوانین معین در دانشگاه در جهت تعیین حدود پوشش دانشجویان
۰/۱۹۰	۳/۱۶	۰/۰۶۰۴	۶/۰۴	S ₇ : تشویق دانشجویان دارای پوشش اسلامی در مراسم‌های مختلف دانشگاه
۰/۱۷۵	۳/۴۹	۰/۰۵۰۳	۵/۰۳	S ₈ : برگزاری اردوهای آموزشی آشنایی با پوشش اسلامی توسط دانشگاه
۰/۱۳۴	۲/۶۳	۰/۰۵۱۱	۵/۱۱	S ₉ : وجود واحدهای درسی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی
۱/۶۶۳	-	-	-	جمع کل
-۰/۱۶۹	-۳/۲۱	۰/۰۵۲۸	۵/۲۸	W ₁ : الگو گرفتن دانشجویان از افراد بدحجاب در دانشگاه
-۰/۲۶۶	-۴/۲۱	۰/۰۶۳۲	۶/۳۲	W ₂ : عدم وجود برنامه‌های آموزشی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی در دانشگاه
-۰/۲۲۷	-۳/۸۷	۰/۰۵۸۸	۵/۸۸	W ₃ : عدم اجرای قوانین دانشگاهی موجود در رابطه با نوع پوشش توسط دانشگاه
-۰/۱۷۱	-۳/۴۵	۰/۰۴۹۷	۴/۹۷	W ₄ : توجه بیشتر و ایجاد ارتباط راحت‌تر اساتید و کارکنان دانشگاهی با افراد بدون پوشش اسلامی
-۰/۲۳۰	-۴/۲۹	۰/۰۵۳۷	۵/۳۷	W ₅ : عدم وجود لباس فرم خاص در دانشگاه
-۰/۲۲۵	-۳/۹۰	۰/۰۵۷۸	۵/۷۸	W ₆ : دور از خانواده زندگی کردن دانشجویان در خوابگاه و نبود نظارت خانواده بر انتخاب نوع پوشش آنها
-۰/۲۱۱	-۲/۵۱	۰/۰۶۰۳	۶/۰۳	W ₇ : تحت تأثیر نحوه پوشش سایر دانشجویان قرار گرفتن بر اثر زندگی خوابگاهی
-۰/۲۰۷	-۳/۷۰	۰/۰۵۶۰	۵/۶۰	W ₈ : وجود یک فضای مشوق بدحجابی در دانشگاه
-۰/۲۰۵	-۳/۵۶	۰/۰۵۷۸	۵/۸۷	W ₉ : آشنا نکردن دانشجویان با فلسفه رعایت حجاب
-۱/۹۱۱	-	-	-	جمع
-۰/۲۴۸*	-	۱	۱۰۰	مجموع نقاط قوت و ضعف

* اگر جمع ضرایب نهایی بزرگ‌تر از صفر باشد، نقاط قوت حایمند و اگر جمع ضرایب نهایی کمتر از صفر باشد، نقاط ضعف حایمند.

۵. شناسایی فضای کلی

به‌منظور تحلیل فضای کلی حاصل از اجرای تحلیل SWOT به مقایسه فضای درونی و بیرونی حاصله پرداخته شد. یافته‌های این بخش در جدول ۳ ارائه شده است که نشان می‌دهد فضای حاکم بر محیط درونی و بیرونی هر دو منفی است و اهمیت نسبی عوامل بیرونی بیشتر از درونی است. همچنین فضای مخاطره‌آمیز بر فضای مفید غلبه دارد. این نتایج در واقع شکل دیگری از تحلیل یافته‌های پیوست های ۱ و ۲ است. به‌عبارت بهتر، دانشگاه باید بیش‌ازپیش به نقاط تهدیدآمیز و نقاط ضعف توجه نماید. بنابراین، ترویج و گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی در این دانشگاه و رسیدن به وضعیت مطلوب، مستلزم ارائه و به‌کارگیری استراتژی‌های مناسب برای رفع نقاط ضعف و خنثی کردن تهدیدهای موجود می‌باشد.

جدول ۳: تحلیل فضای یلی نتایج حاصله

ضریب نرمال یلی	ضرایب نهایی	فضای تحلیلی	
۰/۴۹۸	-۰/۲۵۴	(O+T)	- مجموع ضرایب فضای بیرونی
۰/۴۸۵	-۰/۲۴۸	(S+W)	- مجموع ضرایب فضای درونی
۰/۴۵۶	۳/۳۷	(S+O)	- مجموع ضرایب فضای مفید
۰/۵۲۷	-۳/۸۷	(W+T)	- مجموع ضرایب فضای مخاطره‌آمیز

۶. تدوین راهبردهای گسترش حجاب در دانشگاه

پس از تحلیل ماتریس SWOT می‌توان از تلاقی چهار عامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها چهار دسته راهبرد برای گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه تدوین نمود؛ این راهبردها در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: ماتریس SWOT راهبردهای گسترش فرهنگ حجاب و پوشش اسلامی در دانشگاه

تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)	
T ₁ : تصور از پوشش اسلامی به‌عنوان مانعی برای فعالیت‌های اجتماعی و اشتغال زنان در جامعه	O ₁ : الگوگیری از برنامه‌های تلویزیون ملی در مدل لباس‌های خود O ₂ : بالاتر بودن امنیت اجتماعی افراد دارای	عوامل بیرونی

<p>T₂: وجود الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای مؤثر در انتخاب مدل پوشش و آرایش ظاهر</p> <p>T₃: وجود الگوها و مدل‌های اینترنتی مؤثر در انتخاب آرایش و مدل لباس</p> <p>T₄: وجود الگوها و مدل‌های زنده رایج در بین جوانان جامعه مؤثر در انتخاب پوشش و آرایش خود</p> <p>T₅: الگوگیری کارگاه‌های تولیدی پوشاک از مدل‌های غربی مغایر با پوشش اسلامی</p> <p>T₆: حاکم شدن نگرش منفی نسبت به پوشش اسلامی و افراد دارای پوشش اسلامی در جامعه</p> <p>T₇: تمایل به زیبایی‌طلبی در بین جوانان جامعه و استفاده از پوشش و آرایش افراطی</p> <p>T₈: گران بودن قیمت خرید پوشاک اسلامی در بازار نسبت به پوشاک‌های رایج و ارزان قیمت‌تر</p> <p>T₉: محدودیت فعالیت زنان دارای پوشش اسلامی در جامعه</p>	<p>پوشش اسلامی در داخل و خارج از دانشگاه</p> <p>O₃: خانواده‌هایی که پوشش اسلامی را رعایت می‌کنند بر رعایت فرهنگ و پوشش اسلامی فرزندان آنها در دانشگاه اثر دارد.</p> <p>O₄: جلب توجه افکار عمومی و ایجاد حساسیت اجتماعی نسبت به پوشش اسلامی توسط برنامه‌های تلویزیونی با طرح نظرات موافق و مخالف در رابطه با پوشش اسلامی</p> <p>O₅: گسترش پوشش اسلامی توسط رسانه‌ها از طریق بیان ارزش‌های مرتبط با حجاب در قالب تدوین برنامه‌های خاص</p> <p>O₆: گسترش فرهنگ پوشش اسلامی توسط رسانه‌ها از طریق تصحیح باورها و گرایش‌های غلط اجتماعی</p> <p>O₇: آموزش الگوها و مدل‌های مناسب پوشش اسلامی و ملی در قالب‌های جذاب و تأثیرگذار با کمک کارشناسان و طراحان لباس از طریق رسانه‌های جمعی</p> <p>O₈: نظارت داشتن خانواده بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود</p> <p>O₉: وجود محصولات منطبق با پوشش اسلامی در بازار</p>	<p>عوامل درونی</p>
<p>راهبردهای رقابتی (ST)</p>	<p>راهبردهای تنهاجمی (SO)</p>	<p>نقاط قوت (S)</p>
<p>ST₁: موظف شدن نیروی انتظامات دانشگاه به برخورد جدی با الگوها و مدل‌های زنده رایج در بین دانشجویان که در انتخاب پوشش و آرایش سایرین مؤثر می‌باشند (S₁T₄)</p> <p>ST₂: توسعه فرهنگ پوشش اسلامی از طریق حمایت از دانشجویان طراح و دوزنده پوشش‌های اسلامی در خوابگاه‌ها به‌منظور دسترسی آسان به پوشش متناسب با ارزش‌های اسلامی (S₅T₈) (S₅T₅)</p> <p>ST₃: ایجاد زمینه‌های ارتباطی مؤثر برای طراحی الگوها و حدود پوشش مناسب مطابق با قوانین دانشگاهی بین دانشگاه و کارگاه‌های تولید پوشاک و یا طراحان مد و لباس دانشگاهی (S₆T₅)</p> <p>ST₄: برگزاری و هدایت اردوهای فرهنگی-آموزشی دانشگاه به سمت بازدید از نمایشگاه‌های حجاب و پوشش اسلامی به‌منظور رویت مدل‌ها و الگوهای اسلامی و</p>	<p>SO₁: تدوین الگوهای پوششی برگرفته از محصولات به‌روز و منطبق با پوشش اسلامی در بازار و همچنین برنامه‌های تلویزیونی به‌منظور ایجاد گرایشات عمیق و پایدار نسبت به امر پوشش اسلامی با تأکید بر متناسب‌سازی آن با مقتضیات دانشگاهی با ضمانت اجرایی انتظامات دانشگاه (S₁O₁) (S₁O₉)</p> <p>SO₂: بهره‌گیری هدفمند از اساتید موفق با پوشش اسلامی و همچنین چهره‌های علمی و رسانه‌ای محجبه در برنامه‌های مختلف دانشگاه (S₃O₄)</p> <p>SO₃: برپایی برنامه‌های هم‌اندیشی در حوزه فرهنگی با حضور اساتید مقید به پوشش مناسب در دانشگاه و خانواده‌های دانشجویان به‌منظور تأکید بیشتر بر الزام خانواده‌ها به نظارت بر نوع پوشش فرزندان از درون خانواده‌ها (S₃O₃) (S₃O₉)</p> <p>SO₄: برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی به‌منظور ترویج فرهنگ پوشش اسلامی در دانشگاه همراه با طرح نظرات موافق و مخالف در این رابطه (S₅O₄) (S₅O₂)</p>	<p>S₁: وجود نیروهای انتظامات موظف به برخورد با دانشجویان بدحجاب در دانشگاه</p> <p>S₂: توجه اساتید دانشگاه به دانشجویان دارای پوشش اسلامی و تشویق آنها در رعایت پوشش اسلامی</p> <p>S₃: وجود اساتید با پوشش مناسب به‌عنوان الگوهای دانشجویان</p> <p>S₄: اجباری نمودن پوشش اسلامی در دانشگاه</p> <p>S₅: ترویج فرهنگ پوشش اسلامی توسط نهادهای مختلف موجود در دانشگاه</p> <p>S₆: وجود قوانین معین در دانشگاه در جهت تعیین حدود پوشش دانشجویان و اجرای آنها</p>

<p>در راستای ارضای تمایل به زیبایی طلبی در بین جوانان دانشگاهی ((S₈T₄) S₅T₅: سوق دادن دانشجویان به انجام تکالیف و یا پروژه‌های مرتبط به آثار مثبت رعایت پوشش اسلامی و آثار منفی تبعیت از الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای یا اینترنتی انتخاب مدل پوشش و آرایش ظاهر در دانشگاه در ساعات درسی مرتبط مانند درس دانش خانواده ((S₉T₃)(S₉T₂) S₆T₆: تبیین آثار مثبت پوشش اسلامی در رشد علمی و اخلاقی جامعه در جهت اقتناع دانشجویان و آگاهی بخشی به آنان در رابطه با پیامدهای منفی ترویج اخلاق و فرهنگ غربی در دروس مرتبط با حوزه معارف اسلامی در دانشگاه‌ها ((S₉T₆)</p>	<p>SO₅: تدوین شیوه‌نامه‌های تشکیل و راه‌اندازی گروه‌های مجازی با عضویت دانشجویان و کارشناسان و طراحان لباس اسلامی به‌منظور بیان نظرات و ایده‌پردازی نمونه‌های پوشش مطابق با موازین اسلامی و همچنین آموزش الگوها و مدل‌های مناسب پوشش اسلامی در قالب‌های جذاب و تأثیرگذار برگرفته از رسانه جمعی ملی ((S₆O₁)(S₆O₇) SO₆: حرکت و اقدام رسانه‌های رسمی دانشگاه در ترویج حجاب اسلامی و ایجاد نگاه مثبت به حجاب و پوشش اسلامی ((S₇O₆)(S₅O₆) SO₇: برپایی نمایشگاه پوشش اسلامی با همکاری سایر دانشگاه‌های استان و رسانه محلی و تدارک برنامه‌های بازدید دانشجویی به‌منظور تبلیغ الگوهای صحیح و ممانعت از تبلیغ الگوهای مغایر با فرهنگ اسلامی ((S₈O₄)(S₈O₁)</p>	<p>S₇: تشویق دانشجویان دارای پوشش اسلامی در مراسم‌های مختلف دانشگاه S₈: برگزاری اردوهای آموزشی آشنایی با پوشش اسلامی توسط دانشگاه S₉: وجود واحدهای درسی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی</p>
<p>راهبردهای تدافعی (WT)</p>	<p>راهبرد محافظه کارانه (WO)</p>	<p>ضعف‌ها (W)</p>
<p>WT₁: کنترل منظم جو بدحجابی در دانشگاه و تدوین برنامه‌های آموزشی مناسب در جهت تغییر عقیده دانشجویان و نوع نگاه به حجاب اسلامی ((W₂T₆)(W₈T₆) WT₂: اسکان دانشجویان با پوشش مناسب در کنار دانشجویانی که کمتر به این مسئله مقید هستند در اتاق‌های خوابگاه‌ها، به‌منظور تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بیشتر در راستای ترویج پوشش اسلامی ((W₇T₆)(W₇T₄) WT₃: تقویت محیط‌های مختص زنانه و مردانه جهت بهره‌گیری بیشتر از تنوع لازم در لباس همچون سالن ورزشی، بوستان بانوان یا خوابگاه‌های با فضای باز و امن ((W₈T₉)(W₈T₁) WT₄: تقویت بنیه‌های شناختی دانشجویان در زمینه حجاب در بدو ورود به دانشگاه و استمرار نسبی آن تا فارغ‌التحصیلی با تدارک برنامه‌های آموزشی و فرهنگی (تئاتر، مسابقات فرهنگی و توزیع جوایز فرهنگی متناسب با پوشش و سبک اسلامی)، تدوین قوانین دانشگاهی معتدل، و فضای مشوق برای تبلیغ پوشش اسلامی ((W₉T₆)</p>	<p>WO₁: تقویت الگوهای دانشجویی و یا پرسنلی در درون دانشگاه متناسب با پوشش اسلامی در دانشگاه ولو با تأمین هزینه از طرف دانشگاه ((W₄O₉)(W₁O₉) WO₂: نظارت بیشتر دانشگاه بر حسن اجرای قوانین دانشگاهی موجود در رابطه با نوع پوشش با لحاظ نمودن این اندیشه که امنیت اجتماعی افراد دارای پوشش مناسب در داخل و بیرون از دانشگاه بالاتر است ((W₂O₂) WO₃: درخواست از خانواده‌ها برای نظارت بیشتر بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود ((W₆O₈)(W₆O₃) WO₄: تقویت گروه‌های دوستی و همنشینی درون خوابگاه‌ها با محوریت دانشجویان با پوشش مناسب به‌روز و شاداب در جهت همبستگی با سایر دانشجویان و ترویج پوشش مناسب ((W₇O₉)</p>	<p>W₁: الگو گرفتن دانشجویان از افراد بدحجاب در دانشگاه W₂: عدم وجود برنامه‌های آموزشی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی در دانشگاه W₃: عدم اجرای قوانین دانشگاهی موجود در رابطه با نوع پوشش توسط دانشگاه W₄: توجه بیشتر و ایجاد ارتباط راحت‌تر اساتید و کارکنان دانشگاهی با افراد بدون پوشش اسلامی W₅: عدم وجود لباس فرم خاص در دانشگاه W₆: دور از خانواده زندگی کردن دانشجویان در خوابگاه و نبود نظارت خانواده بر انتخاب نوع پوشش آنها W₇: تحت تأثیر نحوه پوشش سایر دانشجویان قرار گرفتن بر اثر زندگی خوابگاهی W₈: وجود یک فضای مشوق بدحجابی در دانشگاه W₉: آشنا نکردن دانشجویان با فلسفه رعایت حجاب</p>

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در بسیاری از کشورها، تأکید ویژه‌ای بر پوشش خاصی، خصوصاً در محیط‌های دانشگاهی وجود دارد. به طوری که قوانین سختگیرانه در دانشگاه برخی از کشورها به روشنی اعمال می‌شود. تأکید آموزه‌های دین اسلام شامل قرآن و سنت و همچنین رهنمودهای امامین انقلاب و قانون اساسی بر حجاب و نوع پوشش می‌تواند دلیلی باشد جهت ایجاد جامعه‌ای سالم، متعادل و برخوردار از امنیت اجتماعی. بنابراین در گرایش افراد دانشجو به پوشش اسلامی عوامل عدیده‌ای می‌تواند تأثیرگذار باشد که در این پژوهش این عوامل به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم شدند؛ نقاط قوت و ضعف به‌عنوان عوامل درون دانشگاه و فرصت و تهدیدها به‌عنوان عوامل خارج از دانشگاه بررسی شدند.

براساس نتایج این پژوهش ۱. یکی از نقاط قوت گسترش پوشش اسلامی در دانشگاه، مهم بودن نهاد خانواده به‌عنوان رکن اصلی تأثیرگذار در رعایت پوشش اسلامی توسط فرزندان است. بنابراین، جهت نهادینه کردن فرهنگ پوشش مناسب در نهاد خانواده پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی توسط دانشگاه به‌منظور فرهنگ‌سازی از درون خانواده‌ها تدارک دیده شود؛ ۲. از عوامل تهدیدآمیز در بحث پوشش اسلامی، تصور از پوشش اسلامی به‌عنوان مانعی برای فعالیت‌های اجتماعی و اشتغال زنان در جامعه و وجود الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای مؤثر در انتخاب آرایش و مدل لباس است؛ توجه به تأثیرگذاری رسانه‌های داخلی و حتی تدوین برنامه‌های مشابه الگوها و مدل‌های ماهواره‌ای با محوریت پوشش اسلامی به منظور تقابل با فرهنگ پوشش بیگانه، تهیه برنامه‌های تلویزیونی در رابطه با فعالیت موفق زنان با رعایت پوشش اسلامی در جامعه، تشویق تولیدکنندگان لباس جهت تولید لباس‌ها و پوشش‌هایی که با فرهنگ داخلی کشور و فرهنگ اسلامی در یک راستا باشند، از پیشنهادهای مهم جهت رفع این نقاط تهدید در جامعه می‌باشد؛ ۳. از نگاه دانشجویان، «ترویج فرهنگ پوشش اسلامی توسط نهادهای مختلف موجود در دانشگاه» و «وجود قوانین معین در دانشگاه در جهت تعیین حدود پوشش دانشجویان و اجرای آنها»، از نقاط قوتی است که توجه بدان‌ها بر گستره‌بخشی فرهنگ کمک می‌کند؛ ۴. همچنین در میان نقاط ضعف موارد «عدم وجود برنامه‌های آموزشی در رابطه با پوشش و فرهنگ اسلامی در دانشگاه»، «عدم اجرای قوانین دانشگاهی موجود در رابطه با نوع پوشش توسط دانشگاه»، «عدم وجود لباس فرم خاص در دانشگاه»، و «دور از خانواده زندگی کردن دانشجویان در خوابگاه و نبود نظارت خانواده بر انتخاب نوع پوشش آنها» از نقاط ضعفی است که در کاهش تمایل دانشجویان در روی آوردن به پوشش اسلامی تأثیرگذار است. ۵. از مهمترین توصیه‌ها و پیشنهادها در حوزه

گسترش فرهنگ حجاب در دانشگاه عبارت‌اند از: تشویق دانشجویان محجبه، حمایت مادی و معنوی از نرم‌افزارهای موبایل مربوط به ترویج حجاب در دانشگاه، تصویرسازی معضلات عدم‌توجه به حجاب و اثرات ناشی از آن از طریق بروشور و در اختیار دانشجویان قرار دادن، توجه به تولید کالاهای مرتبط با فرهنگ حجاب و عفاف از طریق برگزاری نمایشگاه، توجه به ارتقای نقش آفرینی نهادهای فرهنگی در ارتقای فرهنگ حجاب و عفاف در دانشگاه، پرداختن غیرمستقیم به بحث حجاب و عفاف با تحکیم فضایل و ارزش‌های اخلاقی در جامعه، تقویت روحیه قانون‌پذیری، اختصاص جلساتی از شورای فرهنگی دانشگاه‌ها به این مهم و ارائه راهکارهای متناسب با هر دانشگاه در جهت تقویت فرهنگ حجاب و عفاف، آشنا کردن هر چه بیشتر دانشجویان با جنگ نرم دشمن در حوزه‌های مختلف اعتقادی به‌ویژه عفاف و حجاب، تشویق اساتید، کارکنان و دانشجویان محجبه، تأکید بر اجرایی کردن مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در زمینه حجاب و عفاف، اتصال حلقه‌های تأثیرگذار بر حجاب و عفاف شامل خانواده، مدرسه، دانشگاه و اجتماع، تلاش در جهت آشنایی دانشجویان با مبانی اصول و فرهنگ عفاف و حجاب و تعمیق و درونی‌سازی بنیان‌های اعتقادی دانشجویان و دیگر دانشگاهیان، فعال کردن ستادهای امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاه‌ها، ترغیب دانشجویان به سنت حسنه ازدواج، استفاده از ظرفیت اساتید به‌ویژه اساتید دروس عمومی و معارف اسلامی در جهت استحکام بنیان‌های اعتقادی دانشجویان و در نهایت عمل به قوانین مدون در ارتباط با حدود پوشش دانشجویان در دانشگاه‌ها و فعال کردن نقش نظارتی آن در این زمینه.

سیاسگزاری و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی مصوب در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان به شماره ۹۷۱/۵۵ می‌باشد؛ بر همین اساس نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از آن دانشگاه که با حمایت مالی خود، موجبات انجام این طرح پژوهشی را فراهم آورده است، تشکر و قدردانی نمایند. همچنین از زحمات خانم مهندس هاجر زایری که در اجرای این طرح پژوهشی همکاری نمودند، قدردانی می‌نمایند.

فهرست منابع

۱. افسری، ل. (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء سطح حجاب و عفاف (مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر)»، فصلنامه علوم رفتاری، ۴ (۱۳)، ص ۹-۳۳.
۲. بهرام‌زاده، م. م. و لطفی، ا. (۱۳۹۰)، «نقش حجاب و شناسایی علل رواج بدحجابی در بین جوانان مطالعه موردی: مراکز آموزشی شهر اهواز»، فصلنامه مطالعات بسیج، ۵۰، ص ۱۰۹-۱۲۴.
۳. پیشوایی، فریده و مریم رضایی (۱۳۸۶)، «حجاب و عفاف در سیما، آسیب‌ها و راهکارها»، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی، صدا و سیما.
۴. خواجه‌نوری، ب.؛ ع. روحانی، و س. هاشمی (۱۳۹۱)، «گرایش به حجاب و سبک‌های متفاوت زندگی، مطالعه موردی: زنان شهر شیراز»، جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۷، ص ۱۴۱-۱۶۶.
۵. خوش‌فر، غ. ر.؛ ف. باقری، س. برزگر و ل. نورمحمدی (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب و راهکارهای ارتقای آن (مطالعه موردی: شهروندان شهر گرگان)»، فصلنامه مطالعات اجتماعی-فرهنگی، ۳ (۴)، ص ۴۷-۷۳.
۶. رستگار، ا.؛ م. محمدی و س. نقی‌پورایوکی (۱۳۹۱)، «کنش اجتماعی زنان و دختران نسبت به حجاب و رابطه آن با مصرف اینترنت و ماهواره»، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده (مطالعات راهبردی زنان)، ۵۶، ص ۷-۸۲.
۷. رهبر، م. ت (مهر و آبان ۱۳۹۳)، «سبک زندگی اسلامی ایرانی و مسئله حجاب و عفاف»، ش ۳۹۱.
۸. سواری، مسلم؛ زینب اسدی و کبری حسن‌پور (بهار و تابستان ۱۳۹۹)، «تدوین راهبردهای توسعه اشتغال پایدار در مناطق روستایی شهرستان دلفان»، راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، س ۷، ش ۱۳، ص ۴۲-۵۳.
۹. شارع‌پور، م.؛ س. ز. تقوی و م. محمدی (۱۳۹۱)، «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب، مطالعه موردی گرایش به حجاب در بین دانشجویان دختر دانشگاه مازندران»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ۳، ص ۱-۲۹.

۱۰. صادقیان، ا. و ع. م. ساجدی (۱۳۹۴)، «فلسفه حجاب و عفاف در اسلام و رابطه آن با سلامت روان در زندگی فردی و اجتماعی»، اولین همایش ملی اسلام و سلامت روان، ص ۱-۱۵.
۱۱. علوی، م؛ ا. آقایی، ح. حسینی و م. علیگو (۱۳۹۵)، «ریشه‌یابی عوامل مؤثر بر توسعه فرهنگ حجاب و عفاف و ارزیابی راهبردهای نقشه مهندسی فرهنگی (رویکرد سیستمی)»، فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، ۱۱ (۳۷)، ص ۷-۴۷.
۱۲. فاضلیان، پ (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه نوع حجاب و میزان امنیت اجتماعی»، پژوهشنامه زنان، ۲، ص ۶۵-۸۶.
۱۳. فتاحی‌زاده، ف. (۱۳۷۳)، «حجاب از دیدگاه قرآن و سنت»، قم: انتشارات دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم.
۱۴. فرهمینی‌فراهانی، م. (۱۳۹۵)، «بررسی آثار رعایت حجاب برتر در دانشگاه شاهد از دید دانشجویان، خانواده آنان و اعضای هیئت علمی»، دو فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳ (۱)، ص ۸۹-۱۰۳.
۱۵. گلکار، ک. (۱۳۸۴)، «مناسب‌سازی تکنیک تحلیلی سوات (SWOT) برای کاربرد در طراحی شهری»، نشریه صفا، ۱۵ (۴۱)، ص ۴۴-۶۵.
۱۶. متانی، م. (۱۳۹۶)، «نقش رسانه‌های جمعی در گسترش فرهنگ حجاب و عفاف بانوان»، فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ، ۸ (۳۲)، ص ۳۷-۴۶.
۱۷. منصور، م. س. (۱۳۸۷)، «خلاصه یافته‌های طرح آسیب‌شناسی حجاب و عفاف»، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۸. مولایی، ج. و ش. یوسف‌وند (۱۳۹۳)، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب (مطالعه موردی: دانشجویان دختر دانشگاه پیام‌نور شهر آبدانان)»، فصلنامه زن و جامعه، ۵ (۳)، ص ۳۵-۴۶.
۱۹. نبوی، ع. ح. و م. شهریاری (۱۳۹۱)، «بررسی علل ضعف پوشش در بین دانشجویان دختر و راهکارهای بهینه‌سازی آن در سطح نظر و عمل»، مجله مهندسی فرهنگی، ۷ (۶۹ و ۷۰)، ص ۵۸-۶۳.
۲۰. نخعی، ز (۱۳۸۵)، «علل ضعف پوشش و راهکارهای بهینه‌سازی آن»، بانوان شیعه، ۱۰، ص ۱۱۹-۱۵۲.
۲۱. نیلچی‌زاده، ف (۱۳۸۹)، «طرح بررسی راهکارهای هنجارسازی و تقویت گرایش دانشجویان به حجاب اسلامی»، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.